

גליון מס'

33

תמוז תשע"ג,
יוני 2013

הדיין והדייין

פסקי דין רבניים בנושאי משפחה

The Law and its Decisor: Rabbinical Court Decisions in Family Matters

נישואין אזרחיים

סדרי דין וראיות

עילות גרושין

תביעות נזיקין

מרכז רקמן

המרכז לקידום מעמד האשה

THE RUTH AND EMANUEL
RACKMAN CENTER
FOR THE ADVANCEMENT
OF THE STATUS OF WOMEN

המקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן

יד לאישה

סיוע לנשים עובדות ומסורבות בט

ממוסדות אור תורה סטון

The Monica Dennis Goldberg
Legal Aid Center and Hotline

פרסום זה התאפשר הודות לתרומתם הנדיבה של עו"ד רומי תיגר (QC) ורעייתו אסתר מלונדון, אנגליה

This publication was made possible through the generous support of Mr. Romie Tager, QC, and his wife Esther, London, England

הדין והדיין

פסקי דין רבניים בנושאי משפחה

The Law and Its Decisor

Rabbinical Court Decisions in Family Matters

גיליון מס' 33 תמוז תשע"ג, יוני 2013

מ ע ר כ ת ה ד ין ו ה ד י ין

יו"ר המערכת: פרופ' **רות הלפרין-קדרי**, עו"ד **סוזן וייס**

עורך ראשי: פרופ' **עמיחי רדזינר**

עורכת: עו"ד **בת-שבע שרמן-שני**

חברי המערכת: עו"ד **עדי רז**, עו"ד **אסנת קרפלוס-גלעם**,

עו"ד **שי זילברברג**

מנהלת ומפיקה: עו"ד **עטרה קניגסברג-ראם**

סגנית עורך: **חיה טובי**

רכזת כנסים ותפוצה: **הדר שמור**

עיצוב וביצוע גראפי: **הסטודיו של מיכל**

כתובת המערכת:

המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן

הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן 52900

טל. 03-5318895, פקס. 03-7360499

E-mail: DVD@rackmancenter.com

www.rackmancenter.com

סימני הבאת פסקי הדין:

 פסק דין מלא:

 תקציר:

 פסק הדין בחלקו:

ראשי תיבות:

בזה"ז - בזמן הזה

בע"כ - בעל כורחו/ה

ג"פ - גט פיטורין

דמו"י - דת משה וישראל

דר"ת - דרבינו תם

זמ"ז - זה מזו

חדר"ג - חרם דרבינו גרשום

טו"ר - טוען/ת רבני/ת

טו"מ - טענות ומענות

כ"ש - כל שכך

לכו"ע - לכולי עלמא

לפי"ז - לפי זה

עו"ס - עובד/ת סוציאלי/ת

פו"ר - פריה ורביה

פרש"י - פירוש רש"י

צ"ב - צאן ברזל

שאל"כ - שאם לא כן

שכ"ז - שאר כסות ועונה

שלו"ב - שלום בית

חוק"ק - חופה וקידושין

ת ו כ ז ה ע נ י י נ י ם

נישואין אזרחיים _____ 3

סדרי דין וראיות _____ 3

עילות גרושין _____ 7

תביעות נזיקין _____ 10

ד ב ר ה מ ע ר כ ת

בגיליון שלפניכם ישנם ארבעה פסקי דין המתייחסים לבדיקת פוליאגרף. ניתן לראות שעמדת ההרכבים השונים אינה זהה. בית הדין בנתניה (פס"ד מס' 5) מציג את הגישה לפיה אין לסמוך על בדיקות פוליאגרף, הן לעניין חיוב בגט והן לענייני הממון הכרוכים בגירושין, זו כמובן גישה הקרובה לגישת המשפט הישראלי. מנגד, בית הדין בחיפה (פס"ד מס' 3) מעלה את האפשרות לפיה עצם הסירוב לבדיקת פוליאגרף מהווה אולי ראיה בתביעת גירושין, וודאי שהוא מועיל לתביעה בהיבטים הממוניים שלהם. במקרים קודמים אף חייב בית דין בעל דין להיבדק בפוליאגרף, וקבע כי הימנעות משיתוף פעולה בעת הבדיקה יוביל לנקיטת אמצעים כנגד המסרוב (תיק (חיפה) 1-21-2823, פורסם במאגרים המשפטיים):

"הנה לפי מצבנו כיום אין בידינו לייסר את הרמאים ביסורין של ממש כדי שיוודו אולם בידינו לנצל את הפוליאגרף כדי להרתיע את הרמאים מלהסתיר את האמת, ולכן בכל מקום שיש רגליים לדבר וחשד כבד... יש מקום לחייב את החשוד להבדק בפוליאגרף, והנה בנידון דידן בודאי שיש רגלים לדבר אף יותר מהספור של הגביע שנגבג בבית מר זוטרא חסידיא ולכן יש ללחוץ על האשה לחייבה לגשת ולהבדק בפוליאגרף... אי לכך מחליט ביה"ד: שהאשה חייבת להבדק על שאלות מס' 1, 2, 3 מתוך השאלות שהוצגו ע"י ב"כ הבעל. ואם לא תעשה כן ינקוט בית הדין נגדה באמצעים".

על רקע הידוע לנו לגבי אמינותה השנויה במחלוקת של בדיקה זו (דבר שבהחלט משפיע על החשש של האנשים להיבדק בה), הרי שיש בפסיקה זו בכדי להטריד.

בסיומו של הגיליון מובאת פסיקתו של בית הדין הגדול ולפיה סרבן גט ישוחרר ממאסרו אם לא תבטל האשה את תביעת הנזיקין שהגישה נגדו. כנגד פסיקה זו הוגשה עתירה לבג"ץ (ראו בהערה שלאחר פס"ד מס' 10), וזה למעשה התיר לבית הדין לשחרר את סרבן הגט לפי שיקול דעתו. הנקודה המעניינת היא שלמרות היתר זה, נמנע עד לרגע כתיבת שורות אלה בית הדין משחרור הסרבן, לכאורה בניגוד גמור לפסיקתו. נקודה זו בהחלט מעלה את סימן השאלה עד כמה באמת משוכנע היה בית הדין שסידור גט במקרה כזה היה מביא לגט מעושה ופסול, בפרט על רקע העובדה שממילא הופעלה כנגד הסרבן כפייה חמורה יותר מתשלום פיצויים: מאסר. בכל מקרה, יהיה מעניין להמשיך ולעקוב אחר פרשה זו שעשויה להשפיע על כל הנושא המורכב של תביעות הנזיקין כנגד סרבני גט.

קריאה מועילה,

פרופ' **עמיחי רדזינר**

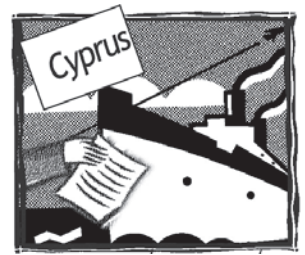
עורך ראשי

אין במובא כאן משום תחליף ליעוץ משפטי

©

כל הזכויות שמורות

ISSN 1565-4176

נישואין אזרחיים

1. בדיקת קיומה של עילת גירושין בנישואין אזרחיים נדרשת רק בשל פסיקת בג"ץ ואינה דרישה הלכתית.

בית-הדין הרבני הגדול:

הרב ציון אלגרבל - יו"ר

הרב יצחק אלמליח - דיין

הרב אליעזר איגרא - דיין

העובדות:

הצדדים נישאו בקפריסין מתוך בחירה והם בפירוד כשבעה חודשים. הבעל דורש גירושין לאלתר ואילו האשה מבקשת לנהל מ"מ על הסכם הגירושין ועל הצורך בגירושין. בית-הדין האזורי קבע שהאשה חייבת לקבל את הגט, ואם לא תעשה זאת, ישקול בית-הדין את התרת הנישואין. על כך ערערה האשה.

נפסק:

ב"כ המערערת מציינת לפסק ביה"ד הגדול מתאריך 12.11.2003 שבו נקבע שבנישואין אזרחיים ביה"ד האיזורי יכול לחייב את הצדדים להתגרש אף ללא הסכמה וללא קיום עילה אך לעשות זאת לאחר דיון מעמיק מפורט וכוללני.

לדבריה הדיון שקדם לפסה"ד היה קצר ותמציתי ולא ניתן לאשה להעלות את טיעוניה ודורשת משום כך לבטל את החלטת ביה"ד או לחילופין להורות לביה"ד לקיים דיון נוסף בענין הגירושין.

לאחר העיון נראה שבנישואין אזרחיים הלכתית ביה"ד אינו נזקק לקיים דיון בענין העילות לחיוב בגט והיטיבו להגדיר את הדברים בביה"ד האיזורי חיפה בתיק 583236/1 ע"פ פסק ביה"ד הגדול בפד"ר ח"ג ע' 374 ונעתיק את דבריהם: "...כאשר בני זוג נישאים בהליך נישואין אזרחי, אין צורך שהצד התובע גירושין ימציא הוכחות לעילת הגירושין לצורך חיוב גט... כלומר די אם צד אחד חפץ בגירושין בכך מסתיימים הנישואין. אז אמנם בתי הדין נוהגים להצריך גט, שזהו כאמור גם לחומרא, אבל בודאי שאין צורך להוכיח את תביעת הגירושין. גם ביה"ד הגדול בפסק דינו הנ"ל (כפס"ד משלים) ציין זאת".

יחד עם האמור ולאור פסיקת בג"ץ לפיה לא ניתן לחייב גרושין על סמך עילת נישואין אזרחיים כשלעצמה בלבד, בנידונו מתחייב ממשבר ומכשולו הנשואין ומהפירוד הממושך שחייבת האשה להתגרש היות והחיים המשותפים עלו על שרטון ובכללית מצטיירת התמונה שנסתם הגולל על אפשרות ליישור ההדורים בין הצדדים באופן שלא ניתן לאחות הקרע ויש לשים קץ למצב של לא שלום ולא גרושין בשים לב שהצדדים חיים בפירוד ובכה"ג בודאי שאין איסור לגרש אפילו אשה ראשונה ובפרט שנראה שהבעל מואס באשתו וזוגיות הצדדים מדרדרת מהפח אל הפחת שאחריתה מי שורנו...

יצוין כי מעיון בפרוטוקול הדיון ביום... עולה שהתקיים דיון ארוך וממצה שבו התברר לביה"ד למעל מכל ספק שהבעל נחרץ ברצונו בגירושין ואשתו מאוסה עליו במובן שכלה ונחרצה אתו שלא לחזור

אליה, הצדדים פרודים ואין כל צל של ספק שאין כל סיכוי לשלו"ב ומשום כך בלבד רשאי ביה"ד לחייב את האשה בגירושין הלכתית וחוקית ואין צורך בדיון נוסף להוכחת העילות לחיוב בגט כפי שנעשה בנישואין כדמו"י.

זוהי כוונת ביה"ד הגדול בפסה"ד שמציינת ב"כ המערערת שצריך לקיים דיון מעמיק מפורט וכוללני היינו כדי לברר באופן ברור שצד אחד נחוש בדעתו להתגרש ואין סיכוי לשלו"ב ומטעם זה בלבד יש לכופף את הצד המסרב בגט. לאור האמור הערעור נדחה.

תיק מספר 862867/2

ניתן ביום ח' מרחשון תשע"ג (21.10.2012)

הופיעו: עו"ד איליה ויסברג (לאשה), עו"ד שירי מלכה (לאיש)

הערות: פסה"ד אליו מציינת ב"כ האשה הוא פסק דינו המפורסם של בית-הדין הגדול בענין 'נישואי בני נח'; פסה"ד 583236/1 הנזכר בפסה"ד, פורסם גם כן במאגרים המשפטיים.

פסק דין זה מתאים גם למדור עילות.

סדרי דין וראות

2. חיוב אשה בקנס של 300 ש"ח על כל יום בו היא ממשיכה לסרב לקבל את גיטה.

בית-הדין האזורי פתח תקווה:

הרב משה אוחנונה - אב"ד

הרב יגאל לור - דיין

הרב מנחם האגר - דיין

נפסק:

דין ראשון:

הבעל תובע שהסמכות לדיון במזונות האשה תהיה בידי בית-הדין. מכיון שנושא זה נכרך על ידי הבעל בתביעת הגירושין, הרי שהסמכות קנויה לביה"ד.

נושא הגירושין התעכב בגלל נושא המשמורת, אך מכיון שהאשה עזבה את הבית והילדים נותרו עם האב, ומכיון שהוצא צו הרחקה נגד האשה בשל אלימותה, הרי שנפסק כי היא חייבת לקבל את גיטה וכן כי היא הפסידה מזונותיה.

דין שני:

בית-הדין מאמץ את המלצות התסקיר שהוגש לו לגבי המשמורת והסדרי הראיה. הילדים יהיו אצל האב ולאם ייקבעו הסדרי ראיה.

דין שלישי:

האשה חויבה לקבל ג"פ ונקבע מועד לס"ג ליום 11.09.2012 האשה לא הופיעה וביה"ד הזמין אותה בהתראה ליום ה' חשוון תשע"ג 21.10.2012 האשה הופיעה עם עו"ד חדשה.

באלימות ולכן הוציאה נגדו ימים ספורים בטרם הגיש את תביעתו לגירושין צו הרחקה בבית המשפט, מאז לא חזר הבעל הביתה. טענת הבעל היא כי הוא זה שגילה שלאשתו יש מערכת יחסים עם אחר. להערכתו עוד מלפני שהגיש את תביעתו. לטענתו, לאחר שגילה שאשתו בוגדת בו הוציאה האשה צו הרחקה נגדו. בעקבות הצו לא היה לו היכן לגור והוא נאלץ לשוטט ברחובות ורק לאחר מכן הכיר את בת זוגתו דהיום. הבעל טען זאת עוד בעת שהתקיימו הדיונים לאחר תביעתו שלו וכן בדיון הנוכחי. הבעל ביקש להביא את אמו שתעיד שראתה את אשתו בחדר אחד עם גבר אחר בשעה ששניהם שהו יחד במלון וכן את בת זוגתו הנוכחית שתעיד שהם חיו יחד רק לאחר כשנה מאז שנפרד מאשתו. בית-הדין ביקש את תגובת הצד השני להופעת העדים הנ"ל מאחר והם אינם כשרים לעדות ע"פ ההלכה האשה התנגדה ולכן בית-הדין לא קיבל את העדים לעדות.

✂ נפסק:

בפנינו מקרה של מערכת יחסים קשה בין בני הזוג כשישנן האשמות הדדיות וקשה להוכיח עם מי האמת. מפרוטוקול הדיון עולה כי קיימת מחלוקת בין הצדדים מתי התחיל הבעל במערכת יחסים עם בת זוגתו, האם קודם שהוציאה האשה נגדו צו הרחקה או אח"כ. גם לטענת הבעל שלאשתו הייתה מערכת יחסים עם גברים זרים לא הייתה כל הוכחה למעט אמו שלדבריו הייתה עדה למערכת יחסים זו.

א"כ עלינו לברר במצב זה, כשאין הוכחות ברורות לשום צד, האם זכאית האשה לכתובתה.

מעמדו של צו ההרחקה - האשה הוציאה צו הרחקה במעמד צד אחד. לאחר כארבעה עשר יום התקיים דיון במעמד שני הצדדים ובית המשפט ביטל את צו ההרחקה. למרות זאת הבעל לא חזר לבית המשותף. לכאורה, אשה המוציאה צו הרחקה כנגד בעלה ולא הוכיחה בראיות את דבריה לא זכאית לכתובה, מה עוד כי נראה שצו ההרחקה ניתן שלא כדין שהרי בדיון בפני הצדדים ביטל בית המשפט את הצו. אף שהבעל לא חזר לבית המשותף לאחר שבוטל הצו ייתכן שלא חזר כיוון שהייתה לו כבר אשה אחרת שאצלה בחר להישאר, אך תיתכן גם אפשרות שהבעל לא רצה לחזור הביתה כדי למנוע עימותים עם האשה. מ"מ אין כאן הוכחה שהיו לבעל קשרים עם אשה אחרת בזמן שקדם לצו ההרחקה.

מעמדו של מכתב הילדים - בעיון בתביעת הגירושין שהגיש הבעל נמצא מכתב מילדי הצדדים, במכתב כותבים בית היתר: "אנחנו יודעים שלאמא יש חבר וגם לאבא... אמא תעזוב את... שהיא חיה איתו כבר 4 שנים ואבא לא ידע ואנחנו שמרנו בסוד גדול".

בית-הדין ניסה לבדוק את אמיתות המכתב ושלח אותו לתגובת הצדדים, תגובת הצדדים לא התקבלה, לכאורה אם היה המכתב אינו אמיתי היו הצדדים מגיבים על כך וא"כ יש לראות את המכתב שנכתב כאמת המקובלת על הצדדים ואע"פ שאין לקבל עדים שאינם כשרים ע"פ ההלכה ואין לקבל עדות בכתב מ"מ יש בדבר כבדור העובדות וכרגליים לדבר.

מעמדו של המסרר לבדיקת פוליוגרף - הואיל והבעל טוען שהאשה היא זו שניהלה מערכת יחסים עם גבר אחר במהלך הנישואין, שאל בית-הדין את האשה האם היא מוכנה לבדיקה על כך בפוליוגרף, אך האשה סירבה לבדיקה.

לכאורה סירובה של האשה להיבדק בבדיקת פוליוגרף הוא הוכחה לטענת הבעל שהיה לאשה מערכת יחסים עם גבר אחר ולפחות יש כאן רגליים לדבר ובשל כך מסרבת להיבדק. בתיק מספר

ב"כ האשה מבקשת להמתין עד שביה"ד יחליט בענין הרכוש. כמו כן האשה מבקשת שביה"ד ישמע את ה... בנוגע למשמורת.

ב"כ הבעל טען שהתיק מתמשך הרבה זמן למעלה משנתיים וענין המשמורת כבר הוכרע אחר בדיקה מקיפה. ביה"ד העיר לאשה וב"כ שביה"ד נתן החלטה בענין הגט והאשה צריכה לציית ולקיים את פס"ד ובפרט שהענין מתמשך הרבה זמן וכל אחד גר בפני עצמו ובפרט לאור האלימות שהיה נגד הבעל והילדים ואין שום סיבה לדחות הדיון עד לסיום ענין הרכוש. בענין שמיעת דברי ה... אמר ביה"ד כי יהיה מוכן לשמוע אותו אם האשה תסכים לקבל את גיטה, יש לציין שהבן... הוא בגיר ולא נכלל בענין המשמורת.

לאור זה שהאשה מסרבת לקבל את גיטה ביה"ד מחייב את האשה בסך 300 ש"ח על כל יום שהיא מסרבת לקבל את גטה בגין בזיון ביה"ד בזה שהיא מפירה לקיים את פס"ד. קובעים מועד לס"ג ליום חמישי כב' כסלו תשע"ג 6.12.2012 שעה 9:30.

אם האשה תסכים לקבל את גטה ביום שנקבע ביה"ד יבטל את הקנס.

לשלוח לאשה וב"כ את הפרוטוקול מיום כ"ד אלול תשע"ב 11.09.12 בענין ההוצאות ועל האשה וב"כ להשיב אם יש בידיה אישור מחלה קביל לבית המשפט.

תיק מספר 819035/3

דיון ראשון - כ"א תמוז תשע"ב (11.07.2012)

דיון שני - ו' אב תשע"ב (25.07.2012)

דיון שלישי - ה' מרחשון תשע"ג (21.10.2012)

הופיעו: עו"ד סיגלית אשואל (לאשה), עו"ד צוריאל בובליל (לאיש)

פסק דין זה מתאים גם למדור עילות.

פסק הדין עוסק גם בנושאים הבאים: מזונות, מאבקי סמכות, ילדים, תנאים למתן הגט.

הערה: מבירור עם עורך הדין בובליל עולה כי הפסיקה גרמה לאשה לקבל את גיטה.

3. זכאות כתובה למסרבת להיבדק בבדיקת פוליוגרף ומאשמת בתלונת שווא למשטרה.

בית-הדין הרבני בחיפה

הרב דניאל אדרי - אב"ד

הרב אייל יוסף - דיין

הרב דוד בר שלטון - דיין

העובדות:

הבעל תבע גירושין לפני כעשר שנים, התקיימו מספר דיונים אך התיק נסגר מחוסר פעילות. לפני כשנתיים תבעה האשה גירושין. הבעל התנגד לגירושין עד לאחר חלוקת הרכוש. כארבעה חודשים לאחר תביעת האשה ניתן פסק דין לחיוב הבעל לגירושין ולאחר כארבעה חודשים סודר גט בין הצדדים.

כשנה לאחר סידור הגט תבעה האשה את כתובתה. לטענתה, עוד בזמן שהבעל הגיש את תביעתו היא גילתה שהוא מקיים מערכת יחסים עם אשה אחרת, כמו-כן במהלך הנישואין התנהג כלפיה

חמש עשרה שנה. האשה הכחישה את טענות הבעל וטענה כי רצונה בשלום בית. בני הזוג גרים ביחד עד ליום זה. בדין הודה הבעל כי יש לו הרבה נשים ואין מקום לשלום בית.

להלן תקציר מהעדויות שנשמעו בבית-הדין: עד אחד העיד כי ראה את האשה נכנסת ביחד עם גבר למעלית בבית מלון. העד השני העיד כי ראה אותה יושבת בבית קפה עם גבר זר (בעדותו לא זכר העד את שם בית הקפה ואמר כי הוא לא מכיר את האשה), עד שלישי אמר כי הבעל סיפר לו שאשתו מגיעה מאוחר בלילה וכי הוא היה אצלם בבית והוא לא ראה אותה. עד רביעי (לא יהודי) העיד כי ראה את האשה נכנסת למועדון ורוקדת שם, עדה חמישית (לא יהודיה) העידה כי ראתה את האשה במועדון וגבר זר חיבק אותה. עד שישי העיד כי ראה אותה בפארק הולכת מחובקת עם גבר זר וכן הם התחבקו והתנשקו. עד שביעי העיד שהסיע את האשה עם גבר זר במונית אך הוא לא זוכר את תאריך האירוע ולאיזה מלון.

האשה העידה מטעמה את העדים הבאים: עדה אחת העידה כי היא נפגשת עם האשה בבתי מלון ובבתי קפה וכי היא אשה כשרה ודתית. עדה שנייה, עובדת כעוזרת בית בבית הצדדים העידה שהאשה הינה דתית - שומרת שבת וכי לפני הליכתה לעבודה היא מתפללת בבית כנסת. עדה שלישית היא הבלנית שהעידה שהאשה טובלת באופן קבוע. עד רביעי הינו עד כשר, חבר של בנם המשותף והעיד כי האשה שומרת שבת וכשרות.

✂ נפסק:

בבית-הדין הרבני האזורי:

כל העדויות שהביא הבעל אין בהן ממש. לגבי שני הגויים מבואר בשו"ע שהם פסולים לעדות. שאר העדים יש להם דין של עמי-הארץ והם בחזקת ריקים ופוחזים שפסק השו"ע שהם בחזקת פסולים לעדות. ועיין בפד"ר ד בעמוד 352 שכתבו כי בעדים ריקים ופוחזים גם אם אין עדות עליהם כי הם עוברי עבירה בכל מקרה אין עדותם עדות.

מה עוד, שבנד"ד נראה שהבעל מחזר אחרי עדי שקר שהרי בית-הדין כבר שמע את טענותיו כאשר הגיש את תביעת הגירושין שלו וכבר אז דחה בית-הדין את דברי הבעל וחייבוהו לחזור לשלום בית והוא במשך כל אותן שנים לא נח ולא שקט ולא זו אף זו המשך הבעל במעשיו הרעים ויוצא עם נשים זרות ולא מתבייש לומר לבית-הדין שהוא שוכר נשים אחרות. הבעל בעצמו לא מכיר את הגבר. לא שואל לא מתעניין מי הוא ומה הוא, העדים בקושי מכירים את האשה וראו אותה אולי פעם אחת או כמה פעמים באיזה אירועים. וע"כ נראה שהדין לפנינו הרי הוא כדין מרומה ומפורש בגמרא שבדין מרומה אפילו בהודאות והלוואות צריך דרישה וחקירה לכו"ע וכך נפסק בשו"ע. ואפילו בדין שאינו מרומה, אלא לאסור אשה על בעלה, פסק השו"ע שלאסור אשה על בעלה צריכים דרישה וחקירה. והעדים שראו נשיקה או חיבוק לא ידעו ולא זכרו לא את היום ולא המקום. וע"כ בוודאי עדותם בטלה. ומה גם שאם לא מכירים טוב את האדם, קשה לזהותו בנסיבות שראו והעידו שרקדו יחד. גם על עצם העדות שראו נשיקה או ליטוף. א"א להכחישם או להזימם וע"כ התימה הגדולה על הבעל וב"כ שביקשו וצעקו שיש להם עדים על כיעור וניאוף.

וכתב ברשב"א שהמרגיל בקטטה עם אשתו והוא מחזר לגרשה ומוציא עליה שם רע ברוב עניין ונמצא במקצתן שקרן ולפיכך שוב אינו נאמן בעלה מה שיטעון עליה שכך עונשו של בדאי שמחזיקין

562959/1 דן בית-הדין בחיפה במעמדה של בדיקת פוליוגרף, שם נפסק שסירוב להיבדק נחשב כרגליים לדבר וזאת על בסיס תשובת הרא"ש (כלל ק"ז) שצריך הנתבע להשיב לכל השאלות שנשאל ע"י ביה"ד ואם אינו רוצה להשיב הרי שאין לדין אלא מה שענינו רואות, וכיוון שנראה לדין שאם היה משיב על שאלותיו היה הדבר מתברר, יעשה הדין כאילו השיב ונתברר שקרו אעפ"י שאינו יכול לברר שקרו בביאור.

אמנם על החלטה זו הוגש ערעור לבית-הדין הרבני הגדול בהרכב הדיינים: שרמן, חשאי ואלגרבל אשר קיבלו את הערעור ודחו סברה זו וכתבו שסירוב לפוליוגרף אין בו כדי לחייב את הצד שמתנגד בגירושין ודברי הרא"ש נאמרו רק בתביעות ממוניות ולא ביחס לתביעות בענייני אישות.

אולם תיק זה עוסק בחיוב כתובה שהיא תביעה ממונית וייתכן שגם הרב שרמן וחברי בית-הדין הגדול יודו שסירוב לפוליוגרף בנדון יש בו משום רגליים לדבר.

מרידה הדדית - העולה מעיון בתיקים כי שני הצדדים לא רצו אחד את השני וכבר כתב רבינו ירוחם מישרים חלק ח' נתיב כ"ג שאין האשה זכאית לכתובתה במקרה כגון זה.

לסיכום, בית-הדין מתרשם שאכן הייתה לאשה מערכת יחסים עם גבר אחר בזמן הנישואין ממכלול הנתונים ולכן אין היא זכאית לכתובתה. ואף שייתכן שגם לבעל הייתה מערכת יחסים עם אשה אחרת מ"מ האשה לא הוכיחה שהייתה מערכת יחסים קודם הפירוד וגם אם הייתה מערכת יחסים כזו אין זה מזכה את האשה בכתובה לאור הנסיבות בתיק זה.

הלכך בית-הדין דוחה את תביעת האשה לכתובה.

תיק מספר 561939/3

פסק הדין ניתן בתאריך: ה' בשבט תשע"ג (16.1.2013)
הופיעו: עו"ד גלית בלאו-בהרב (לאשה), עו"ד נועה מיכאלי (לאיש)

פסה"ד מתאים גם למדור עילות.

פסק הדין עוסק גם בנושא כתובה.

4. מעמדם של עדים חילונים ונכרים ביחס למעשה כיעור.

בבית-הדין הרבני בפתח תקווה:

הרב **זוד אוהיון** - אב"ד

הרב **יהודה גליק** - דיין

הרב **אליהו רוזנטל** - דיין

בבית-הדין הרבני הגדול:

הרב **אברהם שרמן** - אב"ד

הרב **חגי איזר** - דיין

הרב **ישראל יפרח** - דיין

העובדות:

לפני כ-11 שנה הגיש הבעל תביעת גירושין כנגד אשתו בטענה שהיא בוגדת בו, האשה הכחישה את טענות הבעל. האשה טענה כי הבעל יוצא עם אשה זרה מזה שלוש שנים. בית-הדין פסק כי על הבעל לחזור לשלום-בית ודחה את תביעתו. לפני חמש שנים חזר הבעל והגיש תביעה לגירושין בטענה כי יש בידו עדים כי האשה בוגדת בו וכי האשה מורדת בו והם לא מקיימים יחסי אישות מזה

5. מעמד ראיות נסיבתיות והעתקי תלונות אשר הוגשו במסגרת תביעת גירושין; מעמדה של בדיקת פוליוגרף.

בית-הדין הרבני האזורי נתניה:
הרב מיכאל עמוס - אב"ד
הרב שניאור פרדס - דיין
הרב אריאל ינאי - דיין

העובדות:

הבעל הגיש תביעת גירושין, במסגרתה טען לאליומות מצד אשתו ותמך טענותיו בבגדים קרועים ובהעתקי תלונות במשטרה. כמו-כן יזם הבעל בדיקת פוליוגרף על מנת לאמת את דבריו. בנוסף הגיש הבעל תמלילי שיחה בינו לבין הבן המשקפים יחסים קשים בין האם לבנה. לבסוף, האשים הבעל את האשה שיש לה חבר, בעוד הוא עצמו מנהל מערכת יחסים עם אשה אחרת.

✂ נפסק:

בית-הדין בוחן את הראיות שהביא הבעל ודוחה אותן על הסף. טענות הבעל כי סבל מנשיכות ושריטות מצד האשה לא נתמכו בכל ראיה. בית-הדין קובע כי על סמך תלונות במשטרה שנסגרו מחוסר ראיות, לא ניתן לחייב אשה בגט. בית-הדין אף דוחה את בדיקת הפוליוגרף שעשה לעצמו הבעל וקובע כי בבדיקה זו יש מספר פגמים מהותיים. ראשית, קובע בית-הדין, כי לעולם אינו סומך על בדיקת פוליוגרף לצורך חיוב בגט ואף לא מוציא ממון מכוח בדיקה זו, לאור חוסר אמינותה. בנוסף, קובע בית-הדין כי הבעל כלל לא שאל את השאלות הרלוונטיות.

אף תמלילי השיחה - המעידים על יחסים קשים בין האם לבנה - שהגיש הבעל נדחים על ידי בית-הדין, שכן מדובר בשיחות בין האב לבן, ולפיכך אינן יכולות להעיד על התנהלותה ואמירותיה האמיתיות של האשה.

טענת הבעל לבגידת האשה כלל לא נטענה בכתב התביעה, ובית-הדין קובע כי הטענה נוספה רק משחש הבעל כי אין בידו ראיות המוכיחות את דבריו. ומוסיף בית-הדין, שאף אם היו דברי הבעל אמת, ניתן להוציא האשה בטענה זו רק לאחר התראה.

בית-הדין דוחה אף את טענת הבעל לפיה עזב את אשתו כבר 3 שנים קודם לכן ולפיכך יש להחיל על הצדדים את דברי "רבנו ירוחם" ולחייבם בגט. בית-הדין מבהיר כי דברי "רבנו ירוחם" מתייחסים רק למצב בו האשה אינה חפצה בבעל, ולא במקרה הפוך. במקרה הנדון, האשה התחננה בפני הבעל שיעזוב את חברתו וישוב לביתו, אך הבעל סירב.

טענת הבעל כי מאס באשתו נדחתה אף היא לאור העובדה כי הבעל חי עם אשה אחרת. בית-הדין קובע כי הטענה יכולה להטען רק כאשר אדם בא בידיים נקיות. לסיום קובע בית-הדין כי כל ניסיונותיו של הבעל לא צלחו, והסיבה האמיתית לתביעה היא כי מצא לו אשה אחרת. אף הסכמת הבעל לשלם את סכום הכתובה נדחתה ובית-הדין קובע כי הרס משפחה נזקו גדול בהרבה מן הסכום המוצע.

תיק מספר 265646/2

ניתן ביום ו' במרחשון התשע"ב (03.11.2011)
הופיעו: עו"ד אברהם שלג (לאיש) עו"ד ציפי פיק (לאשה)

פסה"ד מתאים גם למדור עילות.

למדור זה ראו גם פס"ד מס' 6,7,8,9.

טענותיו בשקר. ובנד"ד אין לך מרגיל קטטה עם אשתו יותר גדול ממנו שממשיך לחיות עמה תחת קורת גג אחת, ויוצא עם נשים מכל הבא ליד, שוודאי מחזר ומחפש כל דרך כדי למצוא עילה לגרש את אשתו.

וכיוון שהוא מחזר אחריה לגרשה והוכחש על ידי הבלנית ועד כשר שהעידו שהיא כשרה הרי גם לא נאמן בכל מה שטען שהיא מורדת, אינה מקיימת יחסי אישות וכו'.

וע"כ אנו דוחים את תביעת הבעל לחייב את אשתו בגט.

בית-הדין הרבני הגדול:

הרב שרמן:

הערעור הוגש על פ"ד דלעיל ועל כך שבתביעת האשה להחזר הוצאות משפט נפסק כי על הבעל לשלם לאשתו 20,000 ש"ח כהוצאות משפט.

הבעל טען כי הסיבה היחידה שבגינה בית-הדין האזורי דחה את העדים שהובאו בפניו היא בטענה שהם רשעים, עמי-הארץ, ריקים ופוחזים. לדבריו מדובר באנשים רציניים, בעלי תפקידים נכבדים, המכירים הרבה זמן את בני הזוג. הבעל העלה טענות הלכתיות, שלדעתו העדים כשרים לעדות: הם אקדמאיים המעסיקים עשרות עובדים שעוסקים ביישובו של עולם.

האשה הכחישה את הטענות ואמרה שכל העדים שהעיד הבעל הם אנשים שמקורבים אליו תקופה ארוכה.

לאחר שמיעת הצדדים ועיון בחומר נראה שדינו של הערעור להידחות ובית-הדין האזורי צדק שלא נתן משקל ותוקף לעדויות שהובאו בפניו.

נוסיף ונאמר שלאור התנהגות המערער, שבמסגרת חיי הנישואין לא נמנע מלבגוד באשתו עם נשים אחרות, דבר שנמשך עד היום, יש לפקפק באמינות כל טענותיו שטען בפני בית-הדין האזורי ובפ"ד נינו. מה עוד שקיימת הכחשה של האשה לטענותיו.

ביחס לערעור על חיובו בתשלום הוצאות של 20,000 ש"ח, הבעל טען שאין מחייבים בהוצאות מטעם שגרמא פטור. ב"כ המערער טעה היות ופ"ד מבוסס על דין מרומה, וכידוע במקרה ולבית-הדין ברור שדין מרומה לפניו, ניתן לחייב בהוצאות ולא נשמעת טענת גרמא.

הרב איזור:

העדים כולם בעלי אינטרס ממוני מובהק לטובת הבעל ובשל כך יש להם נגיעה ברורה ופסולים לעדות. כמו"כ עצם עדותם הינה על דברים שאין בהם כדי להעיד על כיעור.

יתר העדים אינם יהודים ופסולים לעדות.

בעניין טענת מאיס עלי, כאשר הבעל מודה שבוגד עם נשים אחרות אינו נאמן בטענת מאיס עלי (שהרי עיניו נתן באחרות) ואפילו לטעון על מאיסות בתקופה שעדיין לא נתן עיניו באחרות אינו נאמן לטעון כאשר הוא טוען זאת בזמן שנתן עיניו באחרות.

טענותיו על בילויים מרובים ביותר בבתי קפה אינם מוכיחים על רצונה בפירוד ובגירושין משום שמדובר באשה שבעלה נטש אותה וסביר שהיא מחפשת חברות.

תיק מספר 8445-21-1

פסקי הדין ניתנו בתאריך: כ"ו אייר תשס"ט (20.5.2009),

ניתן ביום ב' אדר תש"ע (16.2.2010)

הופיעו: עו"ד עוזי הדר (לאשה), טו"ר הרב אהרן מזרחי (לאיש)

פסה"ד מתאים גם למדור עילות.

עילות גירושין

לחייב את הצדדים להתגרש לאלתר. כיום אין סיבה לצמצם את הסנקציות אלא להחריפן.

דעת המיעוט (הרב יצחק שמואל גמזו):

יש לדון האם ניתן לחייב אשה בגירושין כאשר האשה עושה מעשי כיעור בכך שהיא גרה לפעמים עם גבר זר, אך היא מביאה ראיות לכך שלא קיימה עימו יחסים, בו בזמן שהבעל חי עם אשה זרה. נראה כי כיוון שהבעל בגד באשתו, ומאידך אין ראייה שהאשה מקיימת יחסים עם אחר והיא אף מוכנה להיבדק על כך בפוליוגרף, בו בזמן שהבעל מודה כי הוא אכן מקיים יחסים עם אחרת, אין לחייב אותה להתגרש.

כתבתי במקום אחר (פס"ד בתיק מספר 562959/6) שבמקום ובו הבעל עושה מעשה כיעור האשה לא הפסידה כתובתה אף שגם היא עושה מעשה כיעור.

וראיה ליסוד זה משו"ע אה"ע (סימן קטו סעף ג) שכתב כי אשה שנודרת ואינה מקיימת תצא בלי כתובה והרמ"א הוסיף כי אם האשה מביאה עדים שגם הבעל נודר ולא מקיים הרי שהיא לא איבדה את כתובתה.

וכן אפשר לומר שאין הבעל יכול להפסידה כתובתה בגין מעשה כיעור כיוון שאינה מתנהגת כבנות ישראל הכשרות, אם גם הוא אינו מתנהג כבני ישראל הכשרים.

כל האמור הוא לעניין דבר מכוער בלי ראייה לבגידה בפועל אך אם יש ראייה לבגידה או דבר מכוער ביותר הרי שהפסידה האשה כתובתה גם אם הבעל בגד גם הוא.

אותם הדברים אמורים גם לחיוב בגט. ובנד"ד האשה עושה מעשה כיעור על ידי זה שגרה עם אחר, אולם היא מכחישה כי הם מקיימים יחסים ומוכנה להיבדק על כך בפוליוגרף - הרי שזו ראייה שלא היה שם מעשה עבירה בפועל. וכאמור, גם אם מדובר במעשה כיעור, כאשר גם הבעל עושה מעשים אלה אין הוא יכול לחייבה להתגרש.

אולם בנד"ד האשה מסכימה להתגרש, אלא שהיא מבקשת שהבעל יסכים להוצאת ביטוח חיים על שמו, והבעל מסרב למרות שהדבר לא גורם לו כל הפסד, וזה נהנה וזה לא חסר ויש לכפות על מידת סדום. הבעל אמר שהוא מסכים כי האשה תבטח את חייו אלא שהוא רוצה שהאשה תוותר לו על התביעה לחלוקת מוניטין בבית המשפט אך האשה אינה מסכימה. נראה שכיוון שאין עליה חיוב להתגרש מצד מגוריה עם הנחשד אלא שהיא מסכימה להתגרש בעקבות הפירוד הממושך הרי שאין להחריף עליה את הסנקציות. נראה כי אם האשה תפנה לבדיקת פוליוגרף ותיבדק על השאלה אם קיימה יחסים עם אחר כל זמן הנישואין ויוכח שלא קיימה יחסים, הרי שיש לחייב את הבעל לחתום על מסמכי ביטוח החיים אם האשה תשלם את דמי הביטוח, כיוון שזה נהנה וזה לא חסר. מה עוד שהבעל מסכים עקרונית אלא שהוא מבקש שהאשה תוותר על זכויות שנידונות בפני בית המשפט. אין לבית-הדין להזדקק לבקשתו כיון שהעניין לא נידון לפנינו ולטענתה הוא הרס את חי הנישואין.

הלכה כדעת הרוב ובית-הדין מחליט:

א. הצדדים חייבים להתגרש לאלתר

ב. במידה והאשה תסרב להתגרש יש להטיל עליה הגבלות נוספות: להחזיק ברישיון נהיגה וכן איסור לפתוח או להחזיק חשבון בנק. הרחבת הסנקציות תיכנס לתוקף לאחר אישורו של נשיא בית-הדין הגדול - הרב עמאר.

6. מעשה כיעור כעילה להפסד כתובה ולהטלת סנקציות; מעמדה של בדיקת פוליוגרף.

בית-הדין הרבני האזורי בחיפה:

הרב יצחק שמואל גמזו - אב"ד

הרב יוסף יגודה - דיין

הרב יצחק רפפורט - דיין

העובדות:

בית-הדין בהרכבו הקודם החליט כי על הצדדים להתגרש וכי הבעל רשאי לפתוח תיק לסידור גט לפני שש וחצי שנים. האשה סירבה להתגרש.

בהחלטה מלפני ארבע שנים הוטלו סנקציות כנגד האשה: צו עיכוב יציאה ואיסור להחזיק דרכון.

הנימוק להטלת הסנקציות היה כי למרות שהבעל בגד באשתו, הרי שהיות והצדדים חיים בפירוד ובסכסוך זמן רב שנים וכן האשה הביעה את רצונה להתגרש הרי שטובת הצדדים היא להיפרד זמ"ז בג"פ. הבעל מבקש להטיל סנקציות נוספות כנגד האשה מכמה סיבות, כשהעיקרית ביניהן היא העובדה כי היא חיה עם גבר אחר. אף אם לא קיימה איתו יחסים, הרי זה מעשה כיעור.

האשה מכחישה את טענת הבעל בדבר חיים משותפים עם אחר אך מודה שגרה בדירה עם גבר אחר אך הם גרים בחדרים נפרדים והיא לא קיימה יחסי אישות איתו או עם כל גבר אחר. האשה מסכימה להיבדק על כך בפוליוגרף.

נפסק:

דעת הרוב:

הזמן הממושך שעבר, יש בו כדי להוות עילת גירושין ולהחמיר את הסנקציות כנגד האשה. כמו-כן, מהתמונה שנגלתה בדיון יש עילה לחייב את האשה להתגרש ובעקבות כך להחמיר את הסנקציות. הבעל הביא ראיות שונות על כך שהאשה גרה עם אחר בביתו כדרך קבע. טענתה של האשה כי הם גרים בחדרים נפרדים ואין להם קשר זוגי נתונה בספק גדול.

להלכה נפסק שייחוד עם אחר אינו דבר מכוער הגורם להפסד כתובה או להיחשב כעילת גירושין, ולצורך הגדרת דבר מכוער יש צורך בסימנים נוספים כדי שיבוסס החשש שנעברה עבירה. מגור רי האשה בבית האחר והשיתוף הכלכלי מורים כי מערכת היחסים ביניהם היא בכלל דבר מכוער ואף יותר מכך (וראו רמב"ם אישות כד טו).

באשר לטענת האשה שאין הצדקה להגדיל את הסנקציות היות והבעל הוא הגורם לפירוק התא המשפחתי וכן כי אין הוא עגון שכן הוא חי עם אחרת: הרי שבנסיבות שלפנינו, מעשי האשה הם בכלל דבר מכוער גם אם הגורם להרס המשפחה הוא הבעל ויש

תיק מספר 564023/1
פסק הדין ניתן בתאריך: ז' בכסלו תשע"ג (21.11.2012)
הופיעו: עו"ד יהודית מייזלס (לאשה), עו"ד ליאן קהת (לאיש)

פסה"ד מתאים גם למדור סדרי דין וראיות.

פסק הדין דן גם בנושא כתובה.

8. חיוב האשה בגט למרות הספק בשאלה מי הוא הגורם לפירוד.

בית-הדין הרבני הגדול:
הרב **יונה מצגר** - יו"ר
הרב **ציון בוארון** - דיין
הרב **ציון אלגרבל** - דיין

העובדות:

לאחר 40 שנות נישואין עזבה האשה את בעלה וחזרה ארצה מגרמניה. לטענת האשה היא עשתה זאת בשל כך שהבעל יצר קשר וחי עם אשה אחרת, לטענת הבעל הקשר עם האשה האחרת נוצר לאחר שהאשה עזבה ויש לדון אותה כמורדת ולחייב אותה לקבל גט.
ביה"ד האזורי קרא לצדדים לגבש הסכם גירושין מכובד שבו יפצה הבעל את האשה פיצוי נאות. הבעל הגיש על כך ערעור לביה"ד הגדול.

✂ נפסק:

הרב אלגרבל (בהסכמת **הרב בוארון**): המצב היום הוא שהבעל מואס באשתו ודוחה כל נסיון לשלום בית, ונראה שהאשה הפנימה את הפירוד המוחלט בניהם, על כן נראה שהאשה מעכבת הגירושין על מנת להשיג הישגים כלכליים כלשהם. לכן "מחייבים האשה להתגרש וביה"ד ידון בנושא הכתובה והפיצויים לאחר הגט תוך לקיחה בחשבון את דבר העיתוי בו מתגרשת האשה וזאת מבלי לקבוע את זכאותה לכתובה ופיצויים."
הרב מצגר: אין להתעלם מהשאלה העובדתית, האם בגידת הבעל היא הסיבה לעזיבת האשה את הבית והרס שלום הבית או רק התוצאה של בית הרוס, כתוצאה ממרידת האשה. יש חשיבות מכרעת להכרעה בשאלה העובדתית, שכן אם הבעל הוא האשם - לא יתכן כי יצא חוטא נשכר, ואין מקום לחייב את האשה לקבל גט. "לדידי, אסור שיצא מסר מבין כותלי בית דין זה, ולו בצורה עקיפה, כי הבעל שבוגד באשתו יוכל בסופו של דבר לכפות גירושין על אשתו... בשאלה כל כך מכרעת עם השלכות כל כך גורליות על מעמד המשפחה בישראל, אל לנו להסתמך על התרשמות בעלמא, אלא יש לרדת לעומק המציאות, תוך ניהול רצף של דיונים בהוכחות הצדדים ככל שניתן." הוא מציין כי יש לעמוד על המשמעות ההלכתית והראייתית של סירוב הבעל להיבדק בפולגראף. לאור האמור, יש להחזיר את התיק לביה"ד האזורי להשלמת הדין ומתן החלטה מנומקת, לאחר ההחלטה המנומקת תשמר לצדדים זכות הערעור.
"בסיכום: ברוב דעות מחליטים שהאשה חייבת לקבל גט".

תיק מס' 854780/1
ניתן ביום כ"ג באייר התשע"ב (15.05.2012)
הופיעו: עו"ד זיו גרובר (לאשה), עו"ד מנחם חפר (לאיש)

פסה"ד מתאים גם למדור סדרי דין וראיות.

7. דחיית תביעת גירושין בגין התנהגות האשה במקרה בו התנהגותה תואמת את הנוהג הנפוץ במקומותיהם של הצדדים.

בית-הדין הרבני הגדול:
הרב **יונה מצגר** - אב"ד
הרב **אברהם שרמן** - דיין
הרב **בנימין לוי** - דיין

העובדות:

בעל הגיש תביעת גירושין בה טען כי אשתו בוגדת בו, ואילו האשה הגישה תביעה לשלום בית. האשה הודתה שלנה בביתו של גבר אחר אך טענה כי מדובר בגבר הומוסקסואל ולא קיימים ביניהם יחסים רומנטיים. במקרה אחר, בו צולמה מתנשקת עם גבר אחר, טענה האשה כי מדובר בידיד משפחה ותו לא. האשה ביקשה להיחקר בפולגראף.
בית-הדין הרבני האזורי פסק כי אין לחייב את האשה בגט וכי הבעל פטור ממזונותיה מיום השלשת הגט. דעת המיעוט סברה כי יש לחייב את הבעל בגט. על פסק דינו של בית-הדין האזורי הוגש הערעור.

✂ נפסק:

לגבי בקשת האשה לבדיקת פולגראף - ביה"ד מוכן לאפשר זאת, למרות התנגדות הבעל, אך מבהיר כי גם אם היא תצא דוברת אמת, ידון ביה"ד במכלול הנושאים בהרכב מלא.
לגבי טענות הבעל - בית-הדין דחה את הערעור ופסק כי בהתחשב בנוהג הקיים במקומותיהם של הצדדים, אשר הנם חילונים, אין לראות במעשי האשה עבירה המובילה לחיובה בגט. בית-הדין מציין כי צניעות האשה לא הטרידה את הבעל והוא עושה בכך שימוש לצורכי תביעת הגירושין בלבד, וזאת שעה שהוא עצמו בגד באשתו.
תיק המזונות הוחזר לבית-הדין האזורי לאור גובה השתכרותה של האשה.

תיק מספר 829651/1
ניתן ביום ג' במרחשון התשע"ב (31.10.2011)
הופיעו: עו"ד רועי סידי (לאשה), עו"ד עמוס צדיקה (לאיש)

פסה"ד מתאים גם למדור סדרי דין וראיות.

פסק-הדין דן גם בנושאים עילות, כתובה ומזונות.

9. דיון בזכותה של אשה לקבל כתובה כאשר היא דורשת לחיות בארץ ישראל.

לא"י אשר כולם מודים שגם במקום בו לא יוכל הבעל להתפרנס כופין אותו לעלות.
לאור הנ"ל לא הפסידה האשה את כתובתה ועל הגרוש לשלם לידי האשה את כתובתה ע"ס 180,000 ש"ח.

בבית-הדין הרבני הגדול:

בכתב הערעור ובפרוטוקול הדיון שהתקיים טען ב"כ הבעל שהאשה לא זכאית לכתובה מכמה טעמים:

1. האשה פירקה את הבית ללא כל סיבה, בגלל ויכוח סתמי בינו ובינה שהחל ביום 02.01.09, ונמשך ביום המחרת בהתערבות בני משפחתה. אז עזבה האשה את הבעל והילדים. הבעל טוען שמעולם לא הרים יד על האשה, ומפנה לתסקיר פקה"ס מיום 26.04.09, ולמה שכתבו בפסקי הדין של הערכאות האזרחיות.
2. הבעל פעל כדי להשיב את האשה לשלום בית. ב"כ הבעל מפנה לעדויות שהתקבלו בבית"ד האזורי בענין זה.
3. הבעל התגורר לפני הנישואין בחו"ל, והצדדים נשאו על דעת כן שיתגוררו בחו"ל, וגם האשה לא ביקשה לעלות לארץ ישראל אלא להתגורר בקרבת הוריה. בנוסף, מקור פרנסתו של הבעל בחו"ל, והצדדים סיכמו שיעלו לישראל לאחר שיתחזקו כלכלית.
4. האשה הגישה כנגד הבעל תלונות שווא במשטרה.

ב"כ האשה משיב מנגד:

1. הבעל לא טוען כנגד הנימוקים שבפסה"ד האזורי.
2. ביה"ד פסק שהבעל חייב בכתובה מהנימוקים הנ"ל, וטענות ב"כ הבעל שהאשה פירקה את הבית ושהבעל פעל כדי להשיב את השלום, כמו גם טענתו של נהג באלימות כלפי האשה, אינם סותרים את האמור בפסה"ד.
3. ישנן ראיות שהבעל נהג באלימות כלפי אשתו.
4. האשה אמרה בפרוטוקול הדיון באזורי שרצונה לגור בישראל.
5. התלונות שהאשה הגישה במשטרה נסגרו מחוסר ראיות ולא מחוסר אשמה, כך שאין בסיס לטענה שהאשה הגישה תלונות שווא כנגד הבעל.
6. בנוסף נטען שיש לדחות את הערעור על הסף מן הטעם שהטענות של הבעל הן בעניינים עובדתיים שאין מקום לבררם בבית"ד הגדול.
7. ביה"ד הציע לצדדים להתפשר אך הצדדים לא הגיעו להסכמה בעניין.

מעיון בתיק עולה שמצב היחסים בין בני הזוג היה רעוע עוד בחו"ל והאשה תכננה את הפרידה עוד קודם הגעתם לארץ. תסקיר שנכתב על המשפחה על ידי רשויות הרווחה מאשר נתונים אלו בכתבו כי האשה תכננה להיפרד מבעלה עוד כאשר הם גרו בחו"ל. לפק"ס אמרה האשה כי חשבה על הגירושין מספר חודשים לפני הגעתם לארץ, האשה אף שוחחה עם הגרוש על כך וכי נמאס לה לחיות עימו.

עניין האלימות לא התברר בבית"ד, בערכאות האזרחיות אין הכרעה ברורה בעניין האלימות. בית המשפט המחוזי כתב כי "לא מתקיימים ממצאים המעידים על אלימות כלפיה". מאידך בית המשפט לענייני משפחה התרשם שהייתה אלימות של הגרוש כלפי הגרושה. לפנינו אין בסיס ממשי לטענה שהגרושה עזבה את הגרוש בגין אלימות. נראה כי האשה החליטה לעזוב את הבעל ותכננה את צעדיה כך שמיד עם הגעתם לארץ, תוגש תביעת גירושין וכן יוגשו תלונות שווא (שלא הוכחו) כדי לבסס את תביעתה.

בית-הדין הרבני האזורי בתל אביב יפו:

הרב שמעון מלכה - אב"ד

הרב אליהו היישריק - דין

הרב זבדיה כהן - דין

בית-הדין הרבני הגדול:

הרב שלמה משה עמאר - אב"ד

הרב ציון בוארון - דין

הרב ציון אלגברי - דין

העובדות:

מאז נישואי הצדדים הם התגוררו בחו"ל בעקבות עסקיו של הבעל. לפני כארבע שנים הצדדים הגיעו לישראל כדי להשתתף בשמחה משפחתית. כמה ימים אחרי ההגעה לארץ האשה הגישה תביעת גירושין וביקשה למתן צו עיכוב יציאה כנגד הבעל. ביה"ד זימן את הצדדים לדיון עוד באותו היום בו הגישה האשה את תביעת הגירושין. בסיוע ביה"ד הגיעו הצדדים להסכם כי למחרת יסודר ג"פ וכי צו עיכוב היציאה יבוטל מייד לאחר סידור הגט. כמו"כ באם האשה תסרב לקבל גט ישליש הבעל גט בבית"ד וצו עיכוב היציאה יבוטל באופן מיידי. כן נכתב כי אין בהסכם ובסידור הגט כדי לפגוע בזכות הצדדים לתבוע תביעות הדדיות. יומיים לאחר חתימה על ההסכם סודר גט בין הצדדים. לפני כשנתיים הגישה האשה תביעת כתובה וחלוקת רכוש בבית"ד האזורי.

פסק:

בבית-הדין האזורי:

הגרוש טען כי יש לפוטרו מכתובה היות והוא לא רצה להתגרש ורצה בשלום בית. הבעל טען כי שלח אנשים בכדי להשפיע על אשתו לחזור לשלום בית. חלקם העידו בפני ביה"ד כי לא דיברו באופן ישיר עם האשה לחזור לשלום בית כיוון שהוריה מנעו מהם להיפגש עימה.

הגרושה טענה כי היא סבלה מאלימות פיזית מצד הבעל, לדבריה, ילדיהם ראו את האלימות הפיזית של הגרוש.

הגרוש לא פתח תיק לשלום בית לפני הגירושין מגרושתו, כן הוא לא פתח בתיק להכרזה על האשה כמורדת. גם אם נאמר שלא הוכחה אלימות מצד הבעל הרי שבדיון בפני ביה"ד נתן הבעל מיד את הסכמתו להתגרש, כלומר בפני ביה"ד מעולם לא העלה הבעל שום תביעה לשלום בית. גם אם לדבריו מחוץ לכותלי ביה"ד הביע רצונו בשלום בית, הרי שבפועל בפני ביה"ד לא תבע זאת מעולם, ולפיכך אין להחיל על הגרושה דין של מורדת כל עוד ביה"ד לא הכריז עליה כמורדת.

האשה טענה כי רצונה לחזור ולגור בארץ, ב"כ הבעל אמרה גם היא שרצונה של האשה לגור בארץ.

הלכה פסוקה היא (אה"ע סימן ע"ה ס' ד) כי "אמרה היא לעלות לא"י והוא אינו רוצה, יוציא וייתן כתובה, שהכול מעלים לא"י". המחלוקת אם דין זה נוהג הלכה למעשה נכונה הייתה לזמנם כאשר שהייתה סכנה לעלות לא"י משא"כ בימינו כך שמחלוקת זו אינה רלוונטית.

מחלוקת האחרונים אודות אדם שלא יכול לפרנס את עצמו במקום המגורים החדש אמורה במעבר ממדינה למדינה בחו"ל ולא בעלייה

תביעות נזיקין

10. דרישה לדחיית תביעת נזיקין, ולא רק מחיקתה, כתנאי להפעלת צווי הגבלה.

בית-הדין הרבני הגדול:
הרב שלמה משה עמאר - יו"ר
(בדיונים הראשון, השלישי והרביעי)
הרב ציון בוארון - דיין
הרב ציון אלגרבל - דיין (בדיון השני)
הרב אליעזר איגרא - דיין

העובדות:

לאחר שנים רבות של עיגון (לשלבים מוקדמים יותר של התיק ראו הדין והדין 31 פס"ד מס' 5), החליטה האשה להגיש תביעת נזיקין כנגד הבעל, אולם מחקה אותה בשל אמונתה כי בעלה יקיים את הסכם הגירושין שנחתם ביניהם. הבעל סירב לתת את הבעל בתאריך 20.11.2012 החליט בית-הדין הגדול להטיל על הבעל מאסר של ששה חודשים. ב"כ הבעל ערער על החלטה זו ומכאן הדיון שלפנינו.

דין ראשון (במלואו):

המדובר בתיק עיגון קשה אשר במשך כ- 10 שנים הענין נסחב בכל מיני מישורים והפתרון אינו נראה באופק. בקשות מצד האשה לכפיה במאסר הועלו בכמה הזדמנויות אך לא הגיעו לכלל החלטה משום שבכל עת הועלו כנגד גם הצעות פשרה. ועכ"פ בסיכומי של דבר הענין לא הגיע לכלל סיום עד היום הזה.

במהלך הערעור שהיה בפנינו בתאריך ז' כסלו ע"ג העלתה ב"כ האשה תוך כדי הדיון דרישה לדון בכפיה ע"י מאסר (יצוין כי סנקציות אחרות הופעלו נגד הבעל אך הענין נשאר ללא תזוזה).

ולאחר דיון ועיון ולאחר שגם הועלו הצעות פשרה, ביה"ד לא ראה מנוס משימוש באמצעי החריף של כפיה ע"י מאסר והבעל נשלח למעצר ומאידך נקבע דיון נוסף לעיון מחדש בדבר ובדיון שהתקיים ביום ז' כסלו ע"ג העלה ב"כ הבעל טענה שיש לבטל את צו המאסר משום שגוף הערעור נסוב על ענין סירוב ביה"ד האזורי לסדר גט כל עוד יש תביעת נזיקין מצד האשה. וענין הכפיה במאסר לא היה כולל בתיק הערעור.

ביה"ד אחר העיון דוחה טענה זאת הן מצד זה שבקשות לכפיה במאסר הוגשו בעבר והתיק שבכללותו הוא תיק עיגון קשה ואשר במהותו יסודו הוא הבאת המצב בלתי נסבל לסימומ הרי שאין להפריד בין הדבקים ויש בכל פעם לדון במכלול הצעדים הנדרשים ובלבד שמצב העיגון יפתר.

נוסיף עוד שעצם הקביעה שהענין ידון מחדש תוך זמן קצר הרי שבזה ניתנה ההזדמנות לבעל למצות את אפשרות ההגנה העומדות לרשותו.

ואכן בסיכומי של הדיון האחרון מיום ז' כסלו ש.ז. אנו בדעה שאין מנוס משימוש בכפיה ע"י מאסר מן הסיבות והנימוקים שנכתבו בראש פסק הדין.

במקרה ובו אשה מחליטה כי היא אינה רוצה בבעלה וכאשר הבסיס לזוגיות התערער והנישואין נותרו על הנייר בלבד בוודאי שיש כאן מאיסות גמורה.

הדבר מוכח מדברי הגרוש בביה"ד האזורי שהגרושה הציעה שהוא יעבוד בחו"ל והיא תגור בא"י. במצב כזה הגרושה מפסידה כתובתה גם כאשר לא התקיימו דיני מורדת והבעל הסכים להתגרש.

לענין הכל מעלין לא": נראה שטעם זה לא יכול לעמוד לאשה. אין ספק כי מאחורי ההחלטה של האשה לגור בארץ ישראל אינה כמיהתה לארץ הקודש אלא רצונה בחיים נוחים יותר.

הטעם שהכול מעלין לא"י הוא משום קדושת הארץ או חיבת הארץ או משום הרצון לקיים את המצוות התלויות בארץ. בנד"ד לא נראה שהגרושה רצתה לעלות לארץ מסיבות אלו. באוצה"פ הביאו שרק כאשר האיש או האשה מבקשים לעלות לארץ מוחזקים בחסידות וכו' כופים את הבעל לגרש.

כמו"כ בזמן הזה יש מחלוקת ראשוניים האם אפשר לכפות אדם לעלות לא"י. האחרונים אכן נחלקו האם דין זה נוהג כאשר אין סכנה לעלות לא"י והבעל יכול לטעון כי קים לי שאינו חייב לעלות ופטור מכתובה.

"ועיין בספר דברי יוסף שבזמננו לא מחייבים את הבעל בתוספת כתובה כאשר האשה עוזבת את הבעל ועולה לא"י משום שאדעתא למשקל ומיפק לא יהיב לה. וכתב כך בנדון שהיה לפניו שבו ברור היה כי מניעי האשה הם מרצון טהור לעלות לארה"ק וק"ו בנד"ד".

זאת ועוד, פרוסתו של הבעל מצויה בחו"ל. נחלקו הדעות למעשה האם במקרה זה יכולה האשה לכפות את הבעל לעלות לא"י ויכול הבעל לטעון קים לי כדעות שאינו חויב ונפטור מכתובה.

לאור כל האמור מוחלט לקבל את הערעור והאשה הפסידה מכתובה.

תיק מספר 365032/6 (באזורי) 860442/1 (בגדול)
פסקי הדין ניתנו בתאריכים: כ"ב באייר תשע"א (26.05.2011),
י"ב בטבת תשע"ג (25.12.2012)
הופיעו: עו"ד מקסים ליפקין (לאשה), עו"ד דוריס גולשה נצר ועו"ד
רועי אשכנזי (לאיש)

פסה"ד מתאים גם למדור סדרי דין וראיות.

למדור זה ראו גם פס"ד מס' 1, 2, 3, 4, 5.

פסק הדין דן גם בנושא כתובה.

בלעדית בחוק הנישואין והגירושין. מה גם שלעיתים הדבר מעמיד בספק את כשרות הגט כאשר אמצעי הכפיה אינם עפ"י אמות המידה ההלכתיים. בפרט שלרשות האשה במקרה שבפנינו החוק וההלכה נותנים כלים רבים דוגמת מזונות מעוכבת מחמתו כתובה פיצויים מחיי נישואים וכיו"ב, במסגרת ביה"ד. אשר על כן, קובע ביה"ד כי במידה ולא יוגש לביה"ד אישור לדחיית התביעה של האשה עד לתאריך ג' שבט תשע"ג יבוטל פסה"ד לכפיה מיום ה' בטבת תשע"ג. וצו ההבאה יומר בצו בערבות צד ג'.

דיון רביעי:

...יש לציין כי ביה"ד הגדול עשה מאמץ משפטי והטיל בעצמו את המאסר מבלי שהוא החזיר את הדיון להרכב ביה"ד האמורי החתום על ההחלטה נשואת הערעור...
היום הוגשה בפנינו בקשת ב"כ האשה לעיכוב ביצוע זאת לצורך הגשת עתירה שעניינה להותיר את סרבן הגט במאסר, ולא להתנות את התביעה בדחיית תביעת הנזיקין.

ביה"ד לא רואה מקום להעתר לבקשה לאחר שנתנו דחיות ועוד דחיות במידת הרחמים מתוך זבנה של ביה"ד כי רצון האשה הוא בגט וביה"ד הטיל על הבעל את הסנקציות החמורות ביותר שהחוק מאפשר לו.

צר לנו ששיקולים אחרים מנחים את האשה, אשר ע"כ קובע ביה"ד כי במידה ולא תוגש לביה"ד דחיית תביעת הנזיקין של האשה עד יום חמישי י"ג שבט תשע"ג 24.1.2013, פקודת המאסר שהוגשה נגד הבעל ע"פ חוק פקודת ציות בטלה, וייתן לשחרר את הבעל בערבות צד ג' ע"ס 100,000 ש"ח ללא כל צורך בדיון נוסף.

תיק מספר 871002/1

פסקי הדין ניתנו בתאריכים: י"א כסלו תשע"ג (25.11.2012);

ה' טבת תשע"ג (18.12.2012); כ"ו טבת תשע"ג (8.1.2013);

ט' שבט תשע"ג (20.1.2013).

הופיעו: עו"ד הדס גרוסמן-מבוי סתום (לאשה), עו"ד אורי זנברג (לאיש)

הערה: כאמור בדיון הרביעי על החלטתו של ביה"ד הוגש בג"ץ (בג"ץ 568/13). בהחלטה מיום 23.1.2013 קבע השופט פוגלמן כי ההחלטה להשאיר את הגבר במעצר לשישה חודשים תעמוד בעינה גם אם לא תקיים האשה את מה שדרש ממנה ביה"ד. ביום 20.2.2013 קבע הרכב של שלושה שופטים כי "הצו יעמוד בתוקף עד לדיון הקבוע בבית-הדין הרבני הגדול ליום 05.03.2013. בית-הדין רשאי להורות על המשך המאסר או על שחרור, הכל לפי שיקול דעתו". נכון לעת כתיבת שורות אלה עדיין לא הורה בית-הדין על שחרורו של הגבר והוא ממשיך לשבת במאסר.

פסק הדין דן גם בנושאים צווי הגבלה, מאבקי סמכות.

הבהרה:

בגיליון הקודם התפרסם פסק הדין בתיק 801566/5 שעניינו "תוקפו של הסכם לשמאות בעקבות טענות הצדדים נגדו". עו"ד נחום שטרון נפטר ואת ייצוג האיש נטל עו"ד דיבון. על החלטת ביה"ד הגדול הוגש בג"צ, עתירה למתן צו על תנאי ועתירה למתן צו ביניים ביום 6.9.2011 בג"צ 6434/11. בדיון בעתירה הוחלט לקבל את טענות האשה אודות הסכום שנקבעה בשמאות שהוסכמה. בשמה של ב"כ של האשה נפלה טעות: עו"ד עותמי דמארי רינה.

מאיך ביה"ד קובע שעצם השימוש בתביעת נזיקין מצד זה או אחר הנה פגיעה בסמכויות ביה"ד ביסוד חוק גירושין ונישואין שכן הדבר מהווה התערבות בשיקולי ביה"ד על אודות כפיה או אי כפיה בענין הגירושין שהינו כאמור בסמכות בלעדית בחוק הנישואין והגירושין. מה גם שלעיתים הדבר מעמיד בספק את כשרות הגט כאשר אמצעי הכפיה אינם עפ"י אמות המידה ההלכתיים. ואשר על כן צדק ביה"ד האזורי בענין זה.
לסיכום:

א. הצדדים מוזמנים לדיון נוסף ליום שלישי כ' כסלו תשע"ג (04.12.2012) שעה 11.30, ועד אז נקראים ב"כ הצדדים למצות את כל האפשרויות שבפניהם ע"מ להביא את הצדדים לסיום הפרשה בפשרה.
ב. מאריכים את פקודת מעצר שהוצאה כנגד המשיב עד ליום כז' כסלו תשע"ג (11.12.2012). וניתן לשחררו באותם תנאים שהוצאו כנגדו בעבר.

דיון שני:

הרב איגרא (בהסכמת הרבנים **בוארון** ו**אלגרובלי**):
[לאחר העתקת פסה"ד הקודם]:

הצדדים וב"כ הופיעו לדיון שנקבע. ובמהלך הדיון הציעה ב"כ האשה הצעת פשרה, לפיה: ימחק כל חוב העבר בגין מזונות שלא שולמו, היינו על סך 712,000 ש"ח; ויתור על כל מזונות העתיד בסכום של מעל 200,000 ש"ח; האשה תתן לבעל סך 50,000 ש"ח במזומן. לדעת ביה"ד סך כל הסכומים הנ"ל, הינם מעל ומעבר לכל סכום אחר שלדעת הבעל יקבל בהתאם להחלטות השיפוטיות בגין כל ערעור שהגיש או שעומד להגיש בפני הערכאות השונות על תביעותיו. הבעל דחה הצעת פשרה זאת זו וביה"ד מצטער על כך, היות שלדעת ביה"ד לא יוכל לקבל סכומים אלו, באמצעות הליכים משפטיים.

לאור האמור קובע ביה"ד: ביה"ד מפעיל על הבעל ע"פ חוק כפיית ציות, מאסר של ששה חודשים, וזאת בכפוף לקבלת פס"ד לדחיית תביעת הנזיקין של האשה נגד הבעל, כפי שכבר קבע בית-הדין בהחלטתו מיום יא כסלו תשע"ג (25.11.2012), מן הנימוקים שפורטו שם. הצגה דחיית התביעה, תומצא לביה"ד תוך 10 ימים מהיום. במידה ולא יומצא פס"ד הנ"ל יבוטל פס"ד לכפיה. בדיון הקרוב שנקבע לתאריך 08.01.2013 תדון תביעת האשה להפעלת צינוק ושאר צוי הגבלה אותם מבקשת האשה להטיל כנגד הבעל.

דיון שלישי:

ב"כ האשה קיבלו ארכה מבית-הדין עד לדיון שנערך היום. בדיון שנערך היום המציאה האשה לביה"ד יפוי כוח בלתי חוזר של האשה לדחיית תביעת נזיקין של האשה נגד הבעל בכפוף לכך שהבעל יתן גט לאשתו. ב"כ הבעל התנגד לכל הדחיה וטען שאין מקום להחזיק את מרשו בכלא מאחר והאשה לא מקיימת את פס"ד.

כמו כן טענה ב"כ האשה שתביעת הנזיקין מהווה הגנה של האשה מפני שלל התביעות אותן פתח ב"כ הבעל נגד האשה.

ביה"ד דוחה טענה זו וקובע כי זכות השמורה לאדם לטעון טענות משפטיות באותן ערכאות המוסמכות לכך ועל דן ניתנו פסקי הדין לטובת האשה. מאידך כפי שכבר כתבנו שעצם השימוש בתביעת נזיקין מצד זה או אחר הנה פגיעה בסמכויות ביה"ד ביסוד חוק גירושין ונישואין שכן הדבר מהווה התערבות בשיקולי ביה"ד על אודות כפיה או אי כפיה בענין הגירושין שהינו כאמור בסמכות

המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן בפקולטה למשפטים שבאוניברסיטת בר-אילן הוקם מתוך רצון להשפיע על מעמד האשה בחברה הישראלית באמצעות קידום ידע ומחקר ודרך פעילות מעשית וישומית.

מרכז רקמן

המרכז לקידום מעמד האשה
THE RUTH AND EMANUEL
RACKMAN CENTER
FOR THE ADVANCEMENT
OF THE STATUS OF WOMEN
הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן

המרכז עורך ומפרסם מחקרים וניירות עמדה בנושאים הנוגעים לנשים בישראל ומעמדן, מפרסם פסקי דין רבניים, פועל לשינוי חברתי על ידי יזום וקידום חקיקה ושינוי מדיניות ציבורית.

כמו כן עורך המרכז כנסים בתחום דיני המשפחה וביניהם הכנס השנתי לענייני נשים, משפחה ומשפט בישראל, ופרויקטים שונים, כגון פרויקט פא"י (פיקוח אכיפה וישום).

המרכז תומך ושותף פעיל במאבק למען העגונות ומסורבות הגט בין היתר באמצעות פעילות ב"עיקר" - הקואליציה הבינלאומית לזכויות העגונה ומסורבת הגט.

במסגרת מעורבותו בחברה הישראלית ותרומתו לה מממן המרכז את ייצוגן המשפטי של נשים בבית הדין הרבני ובבית המשפט לענייני משפחה. הסיוע המשפטי מתבצע במסגרת קורס קליני לסיוע משפטי בפקולטה למשפטים, הכולל לימוד תיאורטי ועבודה מעשית בליווי התיקים המשפטיים.

טל. 03-5318895

פקס. 03-7360499

אתר: www.rackmancenter.com

דוא"ל המרכז: rackman.center@mail.biu.ac.il

המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן

רמת-גן 52900

דוא"ל המערכת: dvd@rackmancenter.com

ארגון יד לאישה הוקם במטרה לסייע בפתרון בעיית העגונות ומסורבות הגט בישראל. הארגון פועל בדרכים משפטיות ועוזר לנשים המבקשות להתגרש מבעליהן בבית הדין הרבני. בארגון עובדות טוענות בית דין מוסמכות ע"י משרד הדתות להופיע בבית הדין הרבני, אשר תפקידן ליעץ לאשה וליידע אותה על זכויותיה, לייצגה בבית הדין הרבני, לתמוך בה וללוותה במערכת

ממוסדות אור תורה ט"ו
The Monica Dennis Goldberg
Legal Aid Center and Hotline

הבירוקרטית עד למתן הגט. הארגון מעסיק גם עורכות דין המגישות תביעות תקדימיות בתחום מסורבות הגט והעגונות, כולל תביעות נזיקין נגד הבעל הסרבן והמסייעים לו.

בנוסף ניתן ייעוץ משפטי חינם בתחום דיני המשפחה לכל פונה נזקקת. הסיוע המשפטי בבית הדין ובבית המשפט ניתן בתשלום סימלי. בנוסף לפעולותיו בבתי הדין ובבתי המשפט, הארגון מעורב במספר פרויקטים מחקריים, חקיקתיים וחברתיים, שמטרתם להביא לפתרון כולל לבעיות העגונות ומסורבות הגט.

טל' חינום בכל הארץ: טל. 1-800-200-380

סניף תל-אביב: רח' שילה 7 תל-אביב 64688

סניף ירושלים: רח' פייר קניג 33, תלפיות, ירושלים

אתר: www.yadlaisha.org.il

טל. 03-6951899/902 פקס. 03-6956022

טל. 02-6710876/743 פקס. 02-6728901

דוא"ל: yadlaisha@yadlaisha.org.il